

DOI 10.31558/2307-2318.2025.4.5

УДК 339,9: 339.923: 338.49: 338.2

JELClassification: F13, F51, Q56

Ішук Ю.А.

доктор філософії, доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Донецький національний університет імені Василя Стуса

yu.ishuk@donnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4187-7816

ЗЕЛЕНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті досліджено вплив феномену зеленого протекціонізму на економічну безпеку України в умовах циркулярної трансформації світового господарства. Актуальність теми зумовлена формуванням «третьої хвилі» протекціонізму та «вуглецевої поляризації» світової торгівлі, де вимоги Європейського зеленого курсу (ЄЗК), зокрема Механізм вуглецевого коригування кордонів (СВАМ) та Регламент про вирубку лісів (EUDR), стають потужними непрямыми торговельними бар'єрами. Ці регуляції, що впроваджуються в умовах загострення гео економічної конкуренції між основними центрами впливу – ЄС, США, Китаєм та Індією, створюють «зелений тиск» для країн-експортерів, поглиблюючи асиметрію та ігноруючи соціальний вимір (зокрема, добробут домогосподарств і дітей). Це особливо критично для України як держави з перехідною економікою, враховуючи її одну з найвищих у світі енергоемність ВВП.

Метою дослідження є аналіз системного двовекторного механізму впливу зеленого протекціонізму та розроблення пропозицій щодо інституціональної стратегії адаптації України, здатної трансформувати зовнішні виклики у внутрішні драйвери модернізації та підвищення конкурентоспроможності. Запропоновано концептуальну модель у формі причинно-наслідкового ланцюга, яка відображає, що протекціоністський тиск має деструктивний ефект (проявляється у зниженні експортної активності, валютних надходжень, послабленні макрофінансової стабільності та тимчасовому падінні конкурентоспроможності) та одночасно трансформаційний ефект (виступає каталізатором технологічних інновацій, цифровізації та структурної модернізації).

Визначено, що СВАМ є ключовим глобальним детермінантом для українського експорту, зважаючи на його домінування сировинних та вуглецево-інтенсивних секторів. За оцінками Федерації роботодавців України (ФРУ), він загрожує щорічними втратами експорту в розмірі 1,1–1,3 млрд євро (0,6% ВВП), але потребує від України термінової «кліматичної модернізації» промисловості та прискореного впровадження національної системи моніторингу, звітності та верифікації (MRV). Аналіз також виявив нерівномірну готовність секторів України до зеленого переходу (з найбільшим прогресом в енергетиці та кліматичній політиці), що підкреслює критичну потребу в міжсекторальній координації. Наголошено, що ефективна інституціональна стратегія має ґрунтуватися на принципі глобальної справедливості та включати перегляд політики субсидування викопного палива.

Сформульовано ключові стратегічні напрямки адаптації до вуглецевих регуляцій ЄС, що мають стати основою політики повоєнної відбудови: впровадження MRV, створення фонду декарбонізації, стимулювання експорту низьковуглецевих товарів та активну участь у формуванні правил «зеленого ринку». Зроблено висновок: лише така проактивна політика здатна перетворити ризики зеленого протекціонізму не лише на загрозу, а й на реальну можливість переформатування національної моделі зростання на засадах циркулярної економіки.

Ключові слова: зелений протекціонізм, економічна безпека, циркулярна економіка, сталий розвиток, вуглецеве регулювання, CBAM, інституціональні зміни, цифровізація, інноваційний розвиток, геоekonomічна трансформація.

Рис. - 1, Табл. - 1, Літ. - 11

Ishchuk Y.

Ph.D., associate professor

Department of International Economic Relations

Vasyl' Stus Donetsk National University

yu.ishuk@donnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4187-7816

GREEN PROTECTIONISM AS A THREAT TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY AMIDST THE CIRCULAR TRANSFORMATION OF THE GLOBAL ECONOMY

The article investigates the impact of the green protectionism phenomenon on Ukraine's economic security within the context of the global economy's circular transformation. The topic's relevance is driven by the formation of the “third wave” of protectionism and the “carbon polarization” of world trade, where the requirements of the European Green Deal (EGD) – specifically the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) and the Regulation on Deforestation-free Products (EUDR) – are becoming powerful non-tariff trade barriers. These regulations, realized amidst intensifying geoeconomic competition between major centers of influence – the EU, the USA, China, and India, create a “green squeeze” for exporting countries, deepening asymmetry and disregarding the social dimension (including the well-being of households and children). This is particularly critical for Ukraine, as a transition economy, given its high GDP energy intensity, which is among the highest globally.

The research objective is to analyze the systemic dual-vector mechanism of green protectionism's influence and to develop proposals for an institutional adaptation strategy for Ukraine, capable of transforming external challenges into internal drivers for modernization and increased competitiveness. A conceptual model in the form of a cause-and-effect chain is proposed, illustrating that protectionist pressure has a destructive effect (manifested in reduced export activity, foreign exchange earnings, weakening macro-financial stability, and a temporary decline in competitiveness) and a simultaneous transformative effect (acting as a catalyst for technological innovation, digitalization, and structural modernization).

The study identifies CBAM as a key global determinant for Ukrainian exports, given the dominance of raw material and carbon-intensive sectors. According to the Federation of Employers of Ukraine (FEU), CBAM threatens annual export losses of €1.1 – 1.3 billion (0.6% of GDP), but it mandates Ukraine's urgent “climate modernization” of industry and the accelerated implementation of a national Monitoring, Reporting, and Verification (MRV) system. The analysis also revealed the uneven readiness of Ukrainian sectors for the green transition (with the greatest progress in energy and climate policy), underscoring the critical need for intersectoral coordination. It is emphasized that an effective institutional strategy must be based on the principle of global justice and include a review of fossil fuel subsidy policies.

The article formulates key strategic directions for adaptation to the EU's carbon regulations, which should form the basis of post-war recovery policy: MRV implementation, creation of a decarbonization fund, stimulating the export of low-carbon goods, and active participation in shaping “green market” rules. The conclusion is that only such a proactive policy is capable of turning the risks of green protectionism not just into a threat, but into a real opportunity to reformat the national growth model based on the circular economy.

Key words: green protectionism, economic security, circular economy, sustainable development, carbon regulation, CBAM, institutional changes, digitalization, innovative development, geoeconomic transformation.

Fig. - 1, Table. - 1, Lit. - 11

Постановка проблеми. У контексті глобальних трансформацій зелений протекціонізм являє собою складний та багатогранний феномен. За своєю суттю, він описує таку державну політику, яка має на меті захист довкілля, проте за своїм змістом і фактичним результатом переважно служить для захисту вітчизняних галузей промисловості від іноземної конкуренції [1].

Загалом, підтримка урядами зеленого переходу може сприяти підвищенню рівня прихованого протекціонізму в торговельній політиці, де найбільш розповсюдженими інструментами є нетарифні заходи. Обґрунтуванням урядових втручань, які обмежують торговельні відносини, часто стають положення щодо захисту зелених галузей, що зароджуються. Крім того, на торговельну політику може впливати гібридне протистояння, де форс-мажорні фактори неекономічного характеру слугують інструментом посилення міждержавних торговельних конфліктів. [2].

Ці зовнішні інструменти створюють ефект «зеленого стискання», який стосується як прямих ефектів зелених торговельних заходів, пов'язаних із підвищенням складності та витрат, так і непрямих ефектів, що виникають внаслідок змін цін та ширшої економічної динаміки [3]. «Зелений стиск» проявляється у тому, що нові «зелені» регуляції, такі як EUDR і CBAM, не лише змінюють торговельні потоки, а й зменшують доходи дрібних виробників, поглиблюють бідність і збільшують ризики дитячої праці у країнах-експортерах сировини (зокрема в Ефіопії, Мозамбіку, Гані) [4].

Актуальність теми зумовлена зростанням ролі зеленого протекціонізму у формуванні нової гео економічної архітектури світу, де економічна безпека України на пряму залежить від її здатності до циркулярної адаптації. Враховуючи це, питання економічної безпеки та промислової політики тепер стали ключовими у дискусіях щодо енергетичної та кліматичної політики, що посилює геополітичний вимір європейського енергетичного переходу. За аналітикою Французького інституту міжнародних відносин (IFRI), Європейський зелений курс перетворюється на гео економічну стратегію, спрямовану на зменшення енергетичної залежності ЄС, диверсифікацію постачання критичних мінералів і водночас – економічне підпорядкування партнерів через регуляторну владу [5]. Таким чином, зелене зростання виступає ключовою проактивною стратегією забезпечення економічної безпеки держави, оскільки спрямовує фокус на формування стійких національних економік. [6]. Це критично важливо, зважаючи на те, що енергоємність ВВП України є однією з найвищих у світі та у 2,7 рази вищою, ніж у Польщі, і у 3,3 рази вищою, ніж у Німеччині. [7]. Відповідно «Зелена економіка» відіграє ключову роль у національній безпеці, впливає на інвестиційну привабливість та створює екологічну складову позитивного іміджу України [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання проблеми впливу зеленого протекціонізму на національні економіки започатковано у працях низки вітчизняних та зарубіжних науковців, а також аналітичних центрів. Л. Саркісян, К. Кравець [2] обґрунтували, що підтримка зеленого переходу посилює рівень прихованого протекціонізму через нетарифні заходи та виділили вплив гібридного протистояння як інструменту гібридизації торговельних конфліктів. Аналітика М.-А. Ейль-Маццега, Д.-П. Герасім та ін. [5] підкреслює, що Європейський зелений курс трансформується у гео економічну стратегію («Брюссельський ефект»), що посилює геополітичний вимір та змінює архітектуру світової торгівлі [9]. Звіт ФРУ [10] містить кількісну оцінку потенційних щорічних втрат експорту України від CBAM, наголошуючи на необхідності розгортання системи MRV. Роботи А. Дж. Еуралля, А. Алама та ін. [4] акцентують на тому, що нові «зелені» регуляції створюють ефект «зеленого стискання», поглиблюючи нерівність ігноруванням соціального виміру, що вимагає включення принципів глобальної справедливості в інституціональну відповідь.

Попри наявність ґрунтовних досліджень інструментів протекціонізму та його впливу на світову торгівлю, недостатньо уваги приділено комплексному аналізу впливу зеленого протекціонізму на економічну безпеку країн із перехідною економікою. Невирішеною частиною залишається системний механізм (причинно-наслідковий ланцюг), який би одночасно відображав двовекторний економічний ефект цього феномену: як деструктивний (зниження експортної активності), так і трансформаційний (стимулювання інновацій та модернізації), необхідний для підвищення економічної стійкості.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз механізму впливу зеленого протекціонізму на економічну безпеку України в умовах циркулярної трансформації світового

господарства та розроблення пропозицій щодо інституціональної адаптації, здатної трансформувати зовнішні виклики у внутрішні драйвери модернізації.

Виклад основного матеріалу. Формування циркулярної економіки вимагає не лише перекалібрування економіки відповідно до принципів сталого розвитку, але й реформування економічних стимулів, зокрема впровадження екоподаткової реформи. Екоподаткові реформи мають бути скоординованими на рівні регіональних блоків, інакше це призведе до «екологічного демпінгу» та перенесенню забруднюючих виробництв до країн із нижчими стандартами. Це є критично важливим для виправлення збоїв ринку та забезпечення конкурентних переваг на глобальному зеленому ринку [6].

У світі спостерігається посилення тенденцій «зеленого регуляторного протекціонізму», коли екологічні стандарти, сертифікаційні вимоги та вуглецеві регуляції дедалі частіше використовуються як непрямі торговельні бар'єри. Зростання вимог до декарбонізації та сталого виробництва може створювати асиметричні умови для країн, що розвиваються, та поглиблювати «вуглецевий розрив» між розвиненими економіками і державами з перехідною економікою, такими як Україна. Нові форми зеленого регулювання стають частиною глобальної технологічної та торговельної конкуренції між основними центрами економічного впливу – ЄС, США, Китаєм та Індією, що зумовлює необхідність для інших країн адаптувати власну політику торгівлі та інвестицій до нових «вуглецевих правил гри» [9].

Таким чином, у світі формується «третя хвиля» зеленого протекціонізму, коли політика у сфері довкілля перетворюється на елемент конкурентної стратегії у технологічній гонці. Ця тенденція загострює «вуглецеву поляризацію» світового господарства, створюючи ризики для інтеграції країн із перехідною економікою, таких як Україна (Табл 1).

Впровадження механізму CBAM Європейського Союзу у 2026–2034 роках стає ключовим проявом регуляторного протекціонізму та створює новий інструмент економічного тиску, що фактично поширює внутрішні вуглецеві норми ЄС на треті країни. Для України це означає не лише додаткове фіскальне навантаження на експорт сталі, цементу та добрив, а й необхідність створення національної системи моніторингу, звітності та верифікації викидів (MRV). За оцінками аналітичного звіту Федерації роботодавців України [10], потенційні щорічні втрати експорту можуть становити 1,1–1,3 млрд євро, що еквівалентно 0,6 % ВВП, тоді як інвестиції у декарбонізацію можуть повернути ці втрати у середньостроковій перспективі. Таким чином, CBAM є не лише викликом, а й можливістю перезапуску промислової модернізації через механізми зеленої трансформації [5, 10].

Таблиця 1 – Основні центри «зеленого протекціонізму» та їх вплив на міжнародну торгівлю

Регіон / Політика	Основні інструменти	Мета	Ефект для партнерів	Потенційний вплив на Україну
ЄС (Green Deal, CBAM, EUDR)	CBAM (вуглецеве коригування на кордоні), EUDR (анти обезліснення), ESG-регулювання	Декарбонізація, енергетична автономія, сталий імпорт	Торговельні бар'єри для вуглецево-інтенсивних товарів та агросировини	Зростання вартості експорту сталі, цементу, добрив; ризики для експорту деревини, сої, кукурудзи
США (IRA, 2022)	Податкові кредити, субсидії для «зелених» виробництв, «Buy American»	Розвиток внутрішньої промисловості, зниження залежності від імпорту	Конкуренція, порушення принципів СОТ, зниження привабливості імпорту	Обмеження доступу українських металів і технологій до американського ринку
Китай	Державна підтримка ВДЕ, експортна експансія, зелений	Лідерство у глобальних ланцюгах постачання «зелених»	Демпінг у сфері сонячної енергетики, батарей, електротранспорту	Залежність від імпорту китайських ВДЕ-технологій, конкуренція для українських

	меркантилізм	технологій		виробників
Індія	Локалізація виробництв, «зелені» тарифи, національні програми переходу	Енергетична безпека, розвиток внутрішнього ринку	Зростання внутрішнього попиту, протекціонізм	Потенціал для експорту українських технологій, але потребує адаптації до індійських стандартів

Джерело: узагальнено автором за даними [5, 9].

Адже, хоча встановлення екологічних норм може призвести до несприятливих наслідків для експортної торгівлі та зайнятості у короткостроковій перспективі, вони можуть заохочувати технологічні інновації та підвищувати конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі [4].

Таким чином, ефективна інституціональна відповідь на протекціоністський тиск полягає у використанні його як каталізатора інноваційного розвитку. Головною ідеєю трансформації національної економіки у повоєнний період є «кліматична модернізація» та реалізація принципів відновлення, зокрема розвиток енергетики та логістичної інфраструктури на принципах «зеленої економіки» [8].

Вплив зеленого протекціонізму на економічну безпеку України доцільно представити у формі причинно-наслідкового ланцюга, що відображає як деструктивні, так і стимулюючі ефекти його реалізації. З одного боку, торговельні бар'єри на кшталт CBAM та EUDR чинять негативний вплив, знижуючи експортну активність, валютні надходження та макрофінансову стабільність; з іншого — виступають каталізатором інновацій, цифровізації та структурної модернізації економіки. Схематично ці взаємозв'язки подано на рисунку 1.

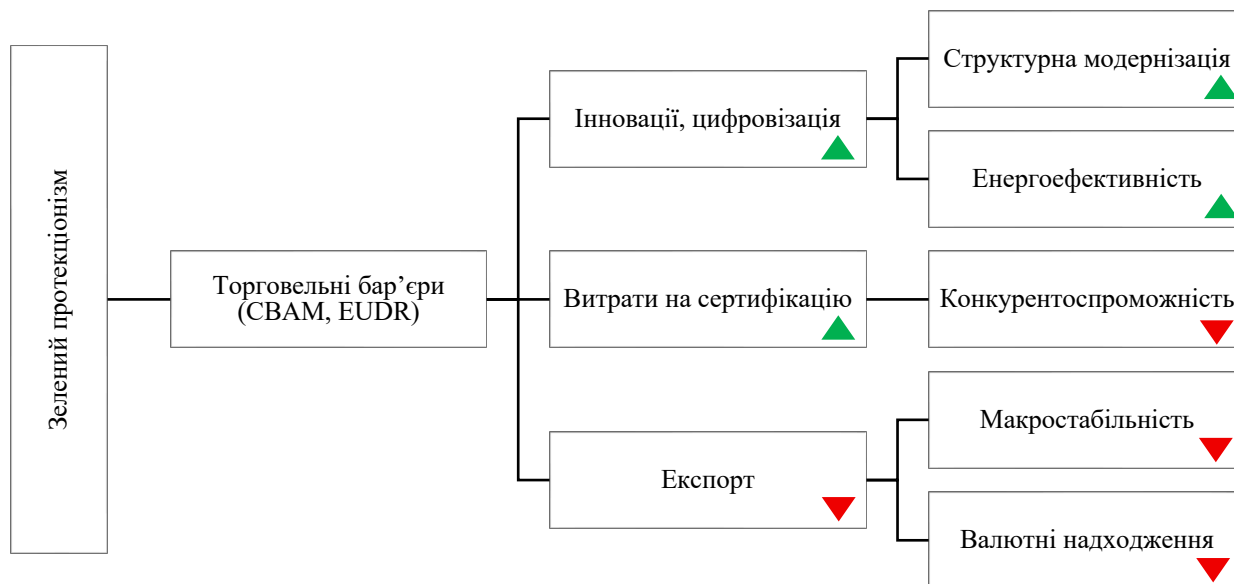

Рисунок 1 – Механізм впливу зеленого протекціонізму на економічну безпеку України в умовах циркулярної трансформації світового господарства

Джерело: розроблено автором

Як показано на рисунку 1, зелений протекціонізм функціонує як двовекторний економічний механізм, що поєднує деструктивний і трансформаційний вплив. На первинному рівні його прояву торговельні бар'єри (зокрема CBAM, EUDR) створюють прямий тиск на експортну діяльність та валютні надходження, послаблюючи макрофінансову стабільність держави. Підвищення вимог до сертифікації продукції зумовлює зростання витрат виробників і тимчасове зниження конкурентоспроможності. Водночас у середньо- та довгостроковій перспективі ці регуляторні стимули сприяють технологічному оновленню, інноваціям, цифровізації та підвищенню енергоефективності, формуючи основу для структурної модернізації та зміцнення економічної стійкості України.

Інтенсифікація програмних дій, спрямованих на інтеграцію цифрових та зелених економік, має значний позитивний потенціал як у підвищенні енергоефективності, так і у технологічному оновленні економічних систем [2]. Нарешті, це набуває стратегічного геополітичного значення: в умовах, коли Зелений курс ЄС ризикує дестабілізувати власну промислову базу, Україна має стратегічно позиціювати свій перехід до циркулярної економіки як внесок у зміцнення стратегічної автономії ЄС та диверсифікацію ланцюгів постачання.

Цей перехід ризикує поглибити нерівність, оскільки уряди дедалі більше узгоджують торговельну політику зі своїми цілями декарбонізації, проте їхнє формулювання часто не враховує соціальний вимір, зокрема добробут дітей. Крім того, більшість нових торговельних угод із кліматичними положеннями ігнорують вплив на домогосподарства та соціальну справедливість, що робить зелений протекціонізм інструментом асиметричного регулювання глобальної економіки, а не інклюзивного сталого розвитку [4].

Міжнародні загрози, що виникають внаслідок негармонізованих технічних бар'єрів у торгівлі та дискримінаційних вуглецевих коригувань на кордоні, вимагають від України термінового проведення інституціональних змін. Це особливо актуально, зважаючи на низьку вуглецеву продуктивність української промисловості та домінування сировинних секторів у зовнішній торгівлі. У відповідь на ці виклики проактивна інституціональна стратегія має ґрунтуватися на принципі глобальної справедливості та включати: налагодження загальнонаціонального діалогу, перегляд політики субсидування видобутку викопного палива (вугілля), розробку інструментів заохочення зеленого експорту товарів та послуг та трансформацію системи моніторингу стану навколишнього середовища [2].

Реалізація зовнішніх інструментів ЄЗК, особливо Механізму коригування вуглецевих кордонів (CBAM), є ключовим глобальним детермінантом для інституціональної адаптації українських секторів. При цьому частка енергетичного сектору у ВВП України у 2023 році становила 8% (для порівняння, в Угорщині – 5-7%, Румунія – 6%, Словаччині – 7%, Чехія – 8-9%, Польща – 10%), що підкреслює його критичну макроекономічну значущість та необхідність інституційної підтримки «кліматичної модернізації» [7].

Відповідно до Національного комплексного звіту з оцінки зеленої трансформації для України (2025р.), готовність національних секторів до зеленого переходу залишається нерівномірною. Найбільший прогрес зафіксовано у сферах кліматичної політики та енергетики, де вже ухвалено Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) і Закон «Про основні засади державної кліматичної політики». Водночас промисловість, транспорт, сільське господарство та сектор «нульового забруднення» демонструють лише певний або незначний прогрес, що свідчить про обмежену інституційну спроможність, нестачу фінансування та прогалини в міжсекторальній координації. У звіті також наголошено, що цифровізація стає ключовим рушієм «подвійного переходу» — зеленого та цифрового — оскільки цифрові технології забезпечують моніторинг викидів, прозорість і підтримку рішень у сфері сталого розвитку. Таким чином, прискорення реформ у сферах енергетики, цифровізації, досліджень та інновацій має стати основою для адаптації України до нових умов «вуглецево-поляризованої» глобальної економіки, мінімізації ризиків зеленого протекціонізму та інтеграції до внутрішнього ринку ЄС [11].

Європейські дослідники наголошують, що якщо зелений протекціонізм буде використовуватись як інструмент промислової політики ЄС, це може спровокувати «ланцюгову реакцію» регуляторних заходів у США, Китаї та Індії, що, в свою чергу, створить нову форму «вуглецевого багатополярного світу». Для України це означає потребу

балансувати між дотриманням європейських стандартів та збереженням конкурентоспроможності експорту. Крім того, державна політика повинна включати стимулювання розвитку «зелених» видів діяльності та обмеження субсидій на підтримку «коричневих» технологій [8].

Висновки. Отже, зелений протекціонізм трансформується із суто екологічного інструменту у форму економічного впливу, яка змінює архітектуру міжнародної торгівлі. Для України ключовим завданням стає розроблення стратегії адаптації до вуглецевих регуляцій ЄС, що поєднує:

- створення національної системи моніторингу, звітності та верифікації;
- створення фонду декарбонізації;
- стимулювання експорту низьковуглецевих товарів;
- активну участь у формуванні правил «зеленого ринку».

Лише така проактивна політика здатна перетворити ризики зеленого протекціонізму на фактор підвищення економічної безпеки та інвестиційної привабливості України. Запропонований підхід дозволяє розглядати зелений протекціонізм не лише як загрозу, а як можливість переформатування моделі зростання України на основі циркулярної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Green Protectionism*. Sustainability Directory. Fashion & Sustainability Directory. URL: <https://fashion.sustainability-directory.com/term/green-protectionism/> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Саркісян, Л., Кравець, К. (2021). Торговельна політика та перехід до зеленої економіки: перспективи для Європейського Союзу та України. *Український щорічник з європейських інтеграційних студій*, Вип. VI. С. 102–109. URL: <https://yearlybook-aprei.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij-VI-Kyyiv-2021.pdf#page=102>
3. Eurallyah, A. J., Alam, A., Colon, C., Nanavati, M. (2023). *Trading Their Future: How the climate-trade nexus impacts children*. Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti. URL: <https://www.unicef.org/innocenti/trading-their-future> (дата звернення: 06.11.2025).
4. Кіан, Д. (2023). *The 'green squeeze': an explainer*. Emerging Analysis. London: ODI. URL: https://media.odi.org/documents/ODI_The_green_squeeze-an_explainer.pdf (дата звернення: 06.11.2025).
5. Eyl-Mazzega, M.-A., Gherasim, D.-P. (Eds.). (2024). *The EU Green Deal and the World: Views from China, India, South Africa, Türkiye and the United States*. Ifri Studies. Paris: French Institute of International Relations (Ifri). URL: https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/ifri_eyl-mazzega_gherasim_eds_green_ue_green_deal_2024.pdf
6. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Asian Development Bank, United Nations Environment Programme. (2012). *Green Growth, Resources and Resilience: Environmental Sustainability in Asia and the Pacific*. Bangkok: UNESCAP. URL: <https://www.unescap.org/sites/default/files/Full-report.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).
7. UkraineInvest. (2024). *Енергетичний сектор України: інвестиційні можливості*. Київ. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/energy-sector-ua_compressed.pdf (дата звернення: 06.11.2025).
8. Зінчук, Т., Паламарчук, Т., Усюк, Т. (2022). Діалектика розвитку «зеленої економіки» в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, (44). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>.
9. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. (2023). *Asia-Pacific Trade and Investment Report 2023: Green Trade and Sustainable Growth*. Bangkok: UNESCAP. 154 p. URL: <https://repository.unescap.org/server/api/core/bitstreams/0584ad4d-cb3e-4705-b07e-e18a6656bb1c/content> (дата звернення: 06.11.2025).
10. ФРУ – Федерація роботодавців України. (2025). *Вплив механізму коригування вуглецевого сліду на кордоні (CBAM) на українську промисловість*. Київ. URL: https://fru.ua/images/doc/2025/influence_of_CBAM.pdf (дата звернення: 07.11.2025).

11. Green Agenda Ukraine, Stockholm Environment Institute. (2025). *Національний комплексний звіт з оцінки зеленої трансформації для України*. Травень. URL: <https://green-agenda.org/storage/public/LTGfGIxgyBMxGmKA96Y9VV3ijaiqUt-metaVWtyLUV4ZWN1dGI2ZSBzdW1tYXJ5LVVLUi1XZWlIgKDEpLnBkZg==-.pdf> (дата звернення: 06.11.2025).

REFERENCES

1. *Green Protectionism*. Sustainability Directory. Fashion & Sustainability Directory. URL: <https://fashion.sustainability-directory.com/term/green-protectionism/> (Accessed 06 November 2025).
2. Sarkisian, L., & Kravets, K. (2021). *Torhovelna polityka ta perekhid do zelenoi ekonomiky: perspektyvy dlia Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy* [Trade policy and the transition to a green economy: prospects for the European Union and Ukraine]. *Ukrainskyi shchorichnyk z yevropeiskyykh intehtatsiynykh studii*, Vol. VI, pp. 102–109. URL: <https://yearlybook-aprei.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij-VI-Kyyiv-2021.pdf#page=102>
3. Eurallyah, A. J., Alam, A., Colon, C., & Nanavati, M. (2023). *Trading Their Future: How the climate-trade nexus impacts children*. Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti. URL: <https://www.unicef.org/innocenti/trading-their-future> (Accessed 06 November 2025).
4. Kian, D. (2023). *The 'green squeeze': an explainer*. Emerging Analysis. London: ODI. URL: https://media.odi.org/documents/ODI_The_green_squeeze-an_explainer.pdf (Accessed 06 November 2025).
5. Eyl-Mazzega, M.-A., & Gherasim, D.-P. (Eds.). (2024). *The EU Green Deal and the World: Views from China, India, South Africa, Türkiye and the United States*. Ifri Studies. Paris: French Institute of International Relations (Ifri). URL: https://www.ifri.org/sites/default/files/migrated_files/documents/atoms/files/ifri_eyl-mazzega_gherasim_eds_green_ue_green_deal_2024.pdf
6. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Asian Development Bank, & United Nations Environment Programme. (2012). *Green Growth, Resources and Resilience: Environmental Sustainability in Asia and the Pacific*. Bangkok: UNESCAP. URL: <https://www.unescap.org/sites/default/files/Full-report.pdf> (Accessed 07 November 2025).
7. UkraineInvest. (2024). *Enerhetychnyi sektor Ukrainy: investytsiini mozhyvosti* [Ukraine's Energy Sector: Investment Opportunities]. Kyiv. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/energy-sector-ua_compressed.pdf (Accessed 06 November 2025).
8. Zinchuk, T., Palamarchuk, T., & Usiuk, T. (2022). *Dialektyka rozvytku «zelenoi ekonomiky» v umovakh hlobalizatsii* [Dialectics of the development of the "green economy" in the context of globalization]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (44). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>.
9. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. (2023). *Asia-Pacific Trade and Investment Report 2023: Green Trade and Sustainable Growth*. Bangkok: UNESCAP. 154 p. URL: <https://repository.unescap.org/server/api/core/bitstreams/0584ad4d-cb3e-4705-b07e-e18a6656bb1c/content> (Accessed 06 November 2025).
10. FRU – Federatsiia robotodavtsiv Ukrainy. (2025). *Vplyv mekhanizmu koryhuvannia vuhletsevoho slidu na kordoni (CBAM) na ukrainsku promyslovist* [The impact of the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) on Ukrainian industry]. Kyiv. URL: https://fru.ua/images/doc/2025/influence_of_CBAM.pdf (Accessed 07 November 2025).
11. Green Agenda Ukraine, Stockholm Environment Institute. (2025). *Natsionalnyi kompleksnyi zvit z otsinky zelenoi transformatsii dlia Ukrainy* [National comprehensive report on the assessment of green transformation for Ukraine]. May. URL: <https://green-agenda.org/storage/public/LTGfGIxgyBMxGmKA96Y9VV3ijaiqUt-metaVWtyLUV4ZWN1dGI2ZSBzdW1tYXJ5LVVLUi1XZWlIgKDEpLnBkZg==-.pdf> (Accessed 06 November 2025).